

محدودیت‌های زنان تولیدکننده صنایع دستی در روستاهای شهرستان ایرانشهر

صادق اصغری لقمجانی^{۱*}، مهدی معصومی^۲ و نسرین نوروزی^۳

تاریخ دریافت: ۱۹ دی ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۲۹ بهمن ۱۳۹۹

چکیده

تولیدات صنایع دستی می‌تواند زمینه مناسبی را برای کسب درآمد بیشتر در نواحی روستایی ایجاد نماید. با توجه به اهمیت تولیدات صنایع دستی در معیشت خانوارهای روستایی شهرستان ایرانشهر، هدف پژوهش حاضر بررسی محدودیت‌های پیش‌روی زنان روستایی در تولید صنایع دستی در روستاهای این شهرستان بود. این تحقیق به روش توصیفی و علی - مقایسه‌ای انجام شده است. برای تحقق اهداف مورد نظر، ضمن مطالعات اسنادی و بازدیدهای اولیه میدانی، طیف گسترده‌ای از شاخص‌ها تعیین گردید. سپس با توجه به شاخص‌های تحقیق، پرسشنامه‌های خانوار جهت جمع‌آوری اطلاعات لازم در ارتباط با خانوارهای تولیدکننده صنایع دستی تهیه شده است. جامعه آماری تحقیق، شامل تمامی زنان فعال در تولید صنایع دستی ساکن در روستاهای بالای ۵۰ خانوار این شهرستان بود که با توجه به تعداد ۹۰۰۸ خانوار ساکن در این روستاها و استفاده از فرمول کوکران (با سطح خطای ۰/۰۵)، تعداد ۳۷۶ خانوار به عنوان حجم نمونه محاسبه و خانوارهای نمونه به تناسب فراوانی خانوارهای ساکن در روستاهای نمونه با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده تعیین گردید و پرسشنامه تحقیق با کمک زن یا دختر فعال در تولید صنایع دستی خانوار نمونه تکمیل شده است. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزارهای GRA، FAHP و آزمون آماری در نرم افزار SPSS استفاده گردیده است. یافته‌های پژوهش مؤید آن است که موانع اقتصادی با میانگین ۳/۲۴ مهم‌ترین محدودیت پیش‌روی تولیدکنندگان صنایع دستی در روستاهای شهرستان ایرانشهر می‌باشد و شدت محدودیت اقتصادی، اجتماعی و نهادی به ترتیب در ۷۴/۲، ۱۲/۸ و ۲۲/۸ درصد از خانوارهای مورد مطالعه در سطح شدید یا بسیار شدید می‌باشد. همچنین نتایج حاصل از تکنیک GRA نشان داد که روستاهای مورد مطالعه، از نظر شدت محدودیت‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع دستی، دارای وضعیت کاملاً متفاوتی می‌باشند. با توجه به نتایج تحقیق، تشکیل و تقویت تعاونی و شرکت‌های خصوصی با هدف حمایت از تولید و بازاریابی محصولات صنایع دستی و رفع محدودیت‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع دستی پیشنهاد می‌گردد.

کلمات کلیدی: بلوچستان، چالش‌های تولید، روستا، زنان، صنایع دستی.

۱ - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشگاه زابل، زابل، ایران

۲ - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۳ - کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشگاه زابل، زابل، ایران

* - نویسنده مسئول: asghari2750@yahoo.com

مقدمه

دستیابی به توسعه و بهبود کیفیت زندگی از آرمان‌هایی است که ذهن بشر را به خود مشغول نموده است. با این وجود، توسعه زمانی تحقق می‌یابد که از تمامی عوامل، امکانات و منابع تولید کشور استفاده بهینه به عمل آید (جمینی و همکاران، ۱۳۹۳). در این میان، تجربه‌های توسعه روستایی در جهان نشان می‌دهد که توسعه روستایی صرفاً با تزریق سرمایه و فناوری محقق نمی‌شود بلکه عوامل زیادی در این زمینه ایفای نقش می‌کنند (اکبری و همکاران، ۱۳۹۴). از این‌رو، دستیابی به سطح قابل قبولی از توسعه در روستاها، مستلزم بهره‌گیری از گزینه‌های گوناگون و متنوع است (شمس‌الدینی، ۱۳۸۹). در این راستا عنصر مهمی که بایستی مورد توجه سیاستگذاران و کارشناسان توسعه روستایی قرار گیرد (فتوتی و همکاران، ۱۳۹۰)، تأکید بر گسترش کسب و کارهای کوچک روستایی به ویژه کسب و کارهای خانگی مرتبط با زنان است، زیرا زنان نقش مهمی در ارتقای اشتغال و بهبود وضعیت اقتصادی جامعه ایفا می‌نمایند. هویت دادن و استقلال بخشیدن به زنان روستایی در زمینه گسترش مشارکت فعال آنها در امور مختلف اقتصادی و اجتماعی، عامل مهمی در انگیزش بیشتر این نیروی عظیم در چرخه‌های تولیدی است (علیخانی دادوکلایی، ۱۳۹۳). لذا یکی از راهکارهای اساسی که امروزه برای توسعه روستایی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه معرفی می‌شود، رونق صنایع دستی در نواحی روستایی است (اکبری و همکاران، ۱۳۹۴). صنایع دستی به عنوان صنعتی بومی و کاملاً غیر وابسته، به دلیل ویژگی‌های ممتازی همچون عدم نیاز به سرمایه‌گذاری زیاد، دسترسی آسان و ارزان به مواد اولیه، ابزار کار ساده، ارزش افزوده بالا، متنوع کردن منابع درآمد خانوار در راستای امنیت اقتصادی، حفظ و مبادله ارزش‌های فرهنگی و رونق بخشی به صنعت توریسم و گردشگری و بسیاری از مؤلفه-

های دیگر می‌تواند نقش مهمی در ایجاد اشتغال مولد در کشور ایفا کند. به ویژه اینکه بیکاری و کم‌کاری در روستاهای کشور یکی از علل اصلی مهاجرت به شهرهای بزرگ و مشکلات ناشی از آن می‌باشد (افراخته و همکاران، ۱۳۹۵).

هم اکنون حدود ۵۹ میلیون نفر به طور مستقیم و غیر مستقیم در صنایع دستی مشغول فعالیت هستند و ایران از نظر میزان اشتغال در این صنعت پس از چین و هند در رده سوم جهان قرار داد (محمدزاده نصرآبادی و همکاران، ۱۳۹۱). در سراسر جهان زنان به عنوان رکن اساسی واحدهای تولیدی، همواره مطرح بوده‌اند و ساختار اقتصادی خانواده بدون حضور آنها پایداری نخواهد داشت. آنان با تولید بین ۶۰ تا ۸۰ درصد محصولات غذایی در اکثر کشورهای در حال توسعه، بار مسئولیت تولید نیمی از مواد غذایی در سطح جهان را به دوش می‌کشند (کلمن، ۲۰۰۹). در ایران نیز ۶۵ درصد از زنان روستایی در فعالیت‌های مربوط به صنایع دستی و پرورش دام مشارکت دارند (سواری و همکاران، ۱۳۹۶). متأسفانه با وجود مشارکت گسترده زنان در تولید صنایع دستی در ایران، سرانه هزینه سرمایه‌گذاری برای ایجاد اشتغال در این بخش بسیار ناچیز و به طور متوسط یک به پنجاه در بخش صنعت می‌باشد (رستمی، ۱۳۸۳).

امروزه روند رشد و توسعه در ایران به گونه‌ای است که سبب شده به دلیل پاره‌ای مسائل و موانع، صنایع کهن از جایگاه واقعی خود فاصله بگیرند و از نقش آفرینی در عرصه‌های هنری، اجتماعی و اقتصادی دور بمانند و با چالش‌های اساسی رو برو شوند (یاوری، ۱۳۸۷). در این راستا، در استان سیستان و بلوچستان هنرهای سنتی و صنایع دستی فراوانی رواج دارد که از مهم‌ترین این فعالیت‌ها می‌توان به سوزن‌دوزی بلوچی، سکه-دوزی، حصیربافی، گلیم‌بافی و سفال‌سازی اشاره نمود. در بین

و بهره‌برداری بهینه از زمین و منابع تولید و حل مشکلات مزبور در سطح روستاها، اهمیت توسعه روستایی آشکار می‌گردد. در این راستا، با توجه به نقش بارز تولیدات صنایع دستی بر اقتصاد روستا و توسعه روستایی، ضرورت توجه به حل مشکلات این بخش نیز غیرقابل انکار خواهد بود (تولایی، ۱۳۸۶).

فعالیت‌های بخش صنایع دستی شامل کلیه فعالیت‌های است که منجر به تغییر شکل فیزیکی و شیمیایی مواد مختلف و تبدیل آن‌ها به محصولات جدید می‌شود، اعم از اینکه این تغییرات به وسیله دست یا ماشین و در منازل یا خارج از آنها انجام گردد (مطیعی لنگرودی و نجفی کانی ۱۳۸۵ و رحیمی، ۱۳۸۳). به عبارتی دیگر، صنایع دستی به محصولاتی اطلاق می‌شود که دست انسان در تولید آن، عامل اصلی به شمار می‌رود و این محصولات علاوه بر جنبه‌های مصرفی، دارای جنبه‌های هنری نیز می‌باشند که در طرح‌ها و رنگ‌های گوناگون خاص هر ناحیه متجلی می‌گردد (حسینیان یگانه، ۱۳۸۵). در واقع، صنایع دستی از یک طرف با هنر، ذوق، فرهنگ و تمدن در ارتباط است و از طرف دیگر، به دلیل ماهیت صنعتی، با مفاهیم اقتصادی مرتبط می‌باشد (امیدی و همکاران، ۱۳۹۴).

بر این اساس، صنایع دستی علاوه بر دارا بودن ارزش‌های هنری، به‌عنوان یک بخش مولد در اقتصاد و مکمل اقتصاد خانوارهای روستایی، توسط واحدهای تولیدی اعم از خانگی و صنعتی تولید می‌شوند و به علت فراوانی مواد اولیه، دسترسی آسانتر به مواد خام، عدم نیاز به سرمایه‌گذاری بالا، نداشتن آلاینده‌ی زیست محیطی (در زمان تولید) و ارزش افزوده بالا از محبوبیت خاصی نزد روستاییان و کارشناسان برخوردار هستند (امید، ۲۰۱۵).

از نظر اقتصاددانان، رونق و شکوفایی صنایع دستی به‌عنوان یکی از صنایع فرهنگی، نقش قابل ملاحظه‌ای در اقتصاد کشورهای در حال توسعه و پایداری ارزش‌های فرهنگی آنان

این صنایع، فعالیت سوزن‌دوزی به‌عنوان یکی از پررونق‌ترین و قدیمی‌ترین تولیدات صنایع دستی در روستاهای این استان به شمار می‌رود که در منطقه بلوچستان از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد و بیشتر توسط زنان انجام می‌گیرد. در این میان، صنایع دستی شهرستان ایرانشهر نمایانگر پیشینه تمدنی و تاریخی این شهرستان می‌باشد. به‌طوری که با وجود خشکسالی‌های اخیر در این شهرستان، صنایع دستی به‌عنوان مهم‌ترین منبع درآمدی خانوارها پس از کشاورزی و دامداری ایفای نقش نموده است. با این وجود، تولیدکنندگان صنایع دستی در محدوده مورد مطالعه در طی سال‌های اخیر با موانع و محدودیت‌های فراوانی همچون عدم حمایت دولت از آنان، عدم وجود تعاونی‌های بازاریابی و وجود واسطه‌ها و دلالان در زمینه خرید و فروش محصولات روبه‌رو بوده‌اند. به طوری که این موانع و محدودیت‌ها سبب رکود بازار صنایع دستی در روستاهای این شهرستان شده، مشکلات زیادی را برای تولیدکنندگان به وجود آورده است و این صنعت را با چالش جدی مواجه ساخته است. بر این اساس، تحقیق حاضر با هدف ارزیابی موانع و محدودیت‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع دستی در روستاهای ایرانشهر در صدد پاسخگویی به این سوال اساسی است که محدودیت‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع دستی در سطح خانوار و روستاهای این شهرستان چگونه است؟

توسعه روندی فراگیر در جهت افزایش توان برای پاسخگویی به نیازهای انسانی - اجتماعی است که از طریق آن، نیازهای انسانی - اجتماعی به‌طور پیوسته در پرتو ارزش‌های فرهنگی جامعه و بینش‌های پایدار جهان پالایش می‌یابند (پورمیاندهی پری و استلاجی، ۱۳۸۹). چنانکه می‌دانیم اقتصاد کشورهای جهان سوم از جمله ایران اغلب بر تولیدات کشاورزی متکی است و فعالیت‌های کشاورزی نیز غالباً در روستاها انجام می‌گردد (جوانشیرگیو و آریانفر، ۱۳۹۱). از این‌رو، به جهت بهبود بخشیدن به روش‌های سنتی تولیدات کشاورزی

دارد (شارما^۱، ۲۰۱۲). صنایع دستی با استفاده از منابع محلی، کاهش وابستگی روستاییان به شهرها را در پی دارد و می‌تواند اختلاف سطح زندگی در نواحی شهر و روستا را کاهش دهد (والکرز^۲، ۲۰۰۷). از مزیت‌های دیگر صنایع دستی در روستاها، می‌توان به گسترش فعالیت‌های بخش غیرکشاورزی، تقویت پایه‌های اقتصاد مراکز روستایی، استفاده کامل از مهارت‌های موجود، فرآوری تولیدات کشاورزی محلی، جلوگیری از مهاجرت های روستایی و حداکثر استفاده از توان محلی زنان روستایی اشاره نمود (سواری و همکاران، ۱۳۹۶) و در یک جمع‌بندی کلی، از صنایع دستی می‌توان به عنوان ابزاری مناسب برای متنوع کردن اقتصاد روستایی، افزایش درآمدها، متعادل کردن سطح زندگی روستاییان و عامل زمینه‌ساز جهت دستیابی به توسعه پایدار یاد کرد (لی^۳، ۲۰۰۷).

طبق اعلامیه و برنامه کار کنفرانس جهانی اصلاحات ارضی و توسعه روستایی، زنان باید همگام و همپای مردان در فرایندهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی توسعه روستایی سهیم و شریک باشند و به طور کامل در بهبود وضع زندگی ساکنان مناطق روستایی، ایفای نقش نمایند. در همین راستا در ایران نیز در سه دهه اخیر دفتر مخصوص زنان روستایی در وزارت جهاد کشاورزی دایر شده است که کار آن اساساً تجزیه و تحلیل مستمر طرح‌ها و سیاست‌های جاری توسعه در راه دسترسی زنان به منابع تولید و حقوق اجتماعی است، اما به واسطه محدودیت مطالعات انجام شده در این زمینه و در نتیجه ناشناخته ماندن جنبه‌ها و ابعاد گوناگون مشارکت و فعالیت زنان روستایی در ایران، اقدامات انجام یافته در این زمینه توسط سازمان‌های دولتی نتوانسته آن طور که باید تحولی قابل توجه ایجاد نماید (پورطرق، ۱۳۸۰)، لذا بنا به ضرورت، توسعه سهم زنان در اقتصاد ملی و مقابله با بحران بیکاری زنان الزامی است که بر این

اساس، شرایط لازم برای توسعه کسب و کار زنان کارآفرین در بخش صنایع دستی باید فراهم گردد تا زنان با ایجاد کسب و کار و فرصت‌های شغلی برای خود و دیگران بتوانند معضل کنونی جامعه را تعدیل نمایند (علیخانی دادوکلائی، ۱۳۹۳). بدیهی است که در مسیر توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه زنان در بخش صنایع دستی، چالش‌ها و موانع متعددی وجود دارد که شناسایی و رفع آن‌ها منجر به تسهیل این امر خواهد شد. بنابراین مطالعه چالش‌های کارآفرینی زنان در بخش صنایع دستی منجر به شناسایی محدودیت‌های موجود، اصلاح مسیر آتی و در نهایت افزایش کارایی فردی و اجتماعی آنان خواهد شد.

نتایج مطالعه نصرتی و ایمانی (۱۳۸۸) نشان داد که چالش‌های فراروی صنایع دستی به دو دسته کلی عوامل برون روستایی و درون روستایی تقسیم می‌شوند. در بیرون از روستاها می‌توان به چالش‌های انسانی، اقتصادی- مالی، امکاناتی و تاسیساتی و در درون روستاها نیز می‌توان به چالش‌های محیطی، انسانی، اقتصادی- مالی و تکنولوژیکی اشاره کرد. کرباسی و یعقوبی (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی بازارهای تعاونی‌های صنایع دستی استان سیستان و بلوچستان پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که به ترتیب واردات بی‌رویه صنایع دستی سایر کشورها، وجود واسطه‌ها و ناتوانی فروش مستقیم آثار صنایع دستی، تبلیغات ناکافی و مسائل فرهنگی- اقتصادی مانند تغییر سلیق بازار مهم‌ترین علل رکود بازار صنایع دستی به شمار می‌آیند. نتایج پژوهش ثریایی و عطف (۱۳۹۳) مؤید آن است که چالش‌های تولید و بسته‌بندی، فروش و صادرات، مدیریت و ساختار و منابع انسانی به ترتیب مهمترین چالش‌های پیش‌روی توسعه صنایع دستی می‌باشند. امید و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به شناسایی و بررسی موانع توسعه بازار داخلی صنایع دستی استان ایلام پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که، عامل بازاریابی و فروش، با بار عاملی ۳/۰۸۹ مهم‌ترین مانع توسعه بازار داخلی صنایع دستی استان ایلام به شمار می‌رود. نتایج

1- Sharma

2- Walkers

3- Lee

های بازار، بالا بودن هزینه تولید، عدم هدایت و مشوق‌های مناسب و نامناسب بودن محیط کار از مهمترین مشکلات بازاریابی صنایع می‌باشند. هاشمی^۳ (۲۰۱۲) در پژوهشی به بررسی بازار صنایع دستی در هند پرداخت. نتایج پژوهش نشان داد که، بخش صنایع دستی با محدودیت‌های فراوانی از جمله فقدان آموزش، سرمایه کم و ضعیف بودن فناوری‌های جدید، عدم وجود بازار و ضعیف بودن چارچوب نهادی روبه‌رو می‌باشد. نتایج پژوهش جیمز و ناتاراجان^۴ (۲۰۱۴) بیانگر آن است که فقدان اطلاعات بازار، نوسان قیمت، استعمار توسط دلالان و عدم بکارگیری سیاست‌های قیمت‌گذاری، محیط کاری نامناسب، ابزار و ماشین‌آلات قدیمی، فقدان آموزش‌های پیوسته از مهمترین موانع پیش‌روی تولیدکنندگان صنایع دستی می‌باشند. نامبی آسوبا و کی تنگه^۵ (۲۰۱۶) در پژوهشی به تجزیه و تحلیل چالش‌های پیش‌روی مشاغل نوپای مهاجران آفریقایی در بازارهای صنایع-دستی منتخب در کیپ تاون پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که، دسترسی محدود به وام‌های بانکی، فضای محدود و هزینه‌های بالای اجاره از مهم‌ترین چالش‌های شروع کار برای مهاجران در زمینه مشاغل نوپای صنایع دستی و بازاریابی آن‌ها در منطقه مورد مطالعه است. نتایج پژوهش ماخیتا^۶ (۲۰۱۷) نشان داد که تولیدکنندگان صنایع دستی در آفریقای جنوبی با چالش‌های زیادی مانند عدم دسترسی به منابع مالی، عدم دسترسی به بازار، چالش‌های زنجیره تأمین و دسترسی محدود به اینترنت مواجه هستند. بنی‌الکسندری^۶ و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی صنایع خلاق: استراتژی و چالش‌ها در زیر بخش صنایع-دستی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که، توسعه صنعت صنایع دستی به میزان قابل توجهی به در دسترس بودن مواد اولیه متکی است به طوری که تغییر در عرضه و قیمت مواد اولیه

پژوهش پایدار (۱۳۹۵) نشان داد که نواحی روستایی شهرستان قصرقند در زمینه مدیریت عرضه و فروش تولیدات با موانع اساسی مواجه هستند. همچنین مانع اصلی، نبود زمین و مکان عرضه محصول در بازارهای هدف است. افراخته و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به واکاوی چالش‌های فراروی صنعت سفال شهر لالجین با به کارگیری تئوری بنیانی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که، صنعت سفال لالجین با ۹ مشکل عمده مواجه است که عبارتند از: مشکلات مربوط به تجهیز منابع و مواد اولیه مورد نیاز، مشکلات فنی و تکنولوژیکی، مشکلات ساختاری و زیربنایی، مشکلات مربوط به تبلیغات و اطلاع‌رسانی، مشکلات حقوقی و قانونی، مشکلات اجرایی و مدیریتی، مشکلات مالی و اعتباری، مشکلات آموزشی، ترویج و تحقیق و مشکلات مربوط به نظام عرضه و بازاریابی. نتایج پژوهش سواری و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد مهمترین موانع گسترش صنایع دستی از دیدگاه زنان روستایی شهرستان دیواندره، عدم توجه و حمایت‌های دولتی از بخش صنایع دستی است. بوذرجمهری و معصومی (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی موانع و چالش‌های پیش‌روی زنان در بازاریابی فرآورده‌های لبنی (مطالعه موردی: مناطق روستایی دهستان سرچهان، شهرستان بوانات) پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که، بیشترین چالش‌های زنان در بازاریابی فرآورده‌های لبنی، موانع فرهنگی و اقتصادی به ترتیب با میانگین ۳/۵۶ و ۳/۴۲ و کمترین مانع در بعد اجتماعی با میانگین ۲/۴۴ می‌باشند. از طرف دیگر، نتایج پژوهش سودهی و تنگ^۱ (۲۰۱۱) مؤید آن است که بدون بازاریابی و کانال‌های فروش کارآمد، فروش محصولات با قیمت عادلانه برای کشورهای در حال توسعه یک چالش اساسی محسوب می‌گردد. همچنین نتایج پژوهش دش^۲ (۲۰۱۱) نشان داد که عدم سازماندهی تولید، نبود نوسازی، محدودیت تسهیلات اعتباری، فقدان رقابت، محدودیت فرصت-

3- Hashmi

4- Jamir & Natarajan

5- Nambei Asoba & K. Tengeh

6- Benny Alexandri

1- Sodhi & Tang

2- Dash

در چندین جنبه مهم از جمله ظرفیت تولید و قیمت تأثیر خواهد داشت.

مروری بر تحقیقات انجام شده در ارتباط با موضوع پژوهش نشان می‌دهد که موانع و محدودیت‌های پیش روی تولیدکنندگان صنایع دستی، بر اساس نوع فعالیت تولیدی و فضای جغرافیایی خاص هر منطقه متفاوت می‌باشد که ضمن بررسی جداگانه هر یک از آنها، باید راهکارهای متناسب برای هر نوع و شرایط خاص جغرافیایی ارائه نمود.

چالش‌ها و محدودیت‌های تولید صنایع دستی

در حال حاضر، متأسفانه صنایع دستی با وجود اثرات متنوع در توسعه اقتصادی و اجتماعی، جهت تحقق اهداف با محدودیت‌هایی گوناگونی مواجه می‌باشد که اهم آنها عبارتند از: الف) محدودیت‌ها و مشکلات تجهیز منابع، ب) مسائل و مشکلات بازاریابی، تبلیغات و اطلاع‌رسانی و نظام عرضه و توزیع، ج) مسائل و محدودیت‌های فنی و تکنولوژیک، د) مسائل و مشکلات کمبودهای آموزشی، ترویج و تحقیق، ه) مسائل و نارسایی‌های حقوقی، قانونی و مقررات، و) مسائل و تنگناهای نظام اجرایی و مدیریتی (عمادی‌زوجهی، ۱۳۸۷).

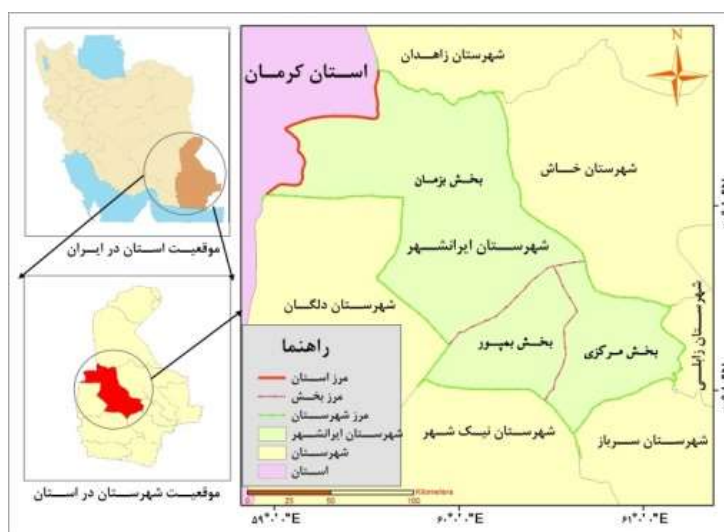
از نظر ثالثی نیز مهم‌ترین مشکلات تولید صنایع دستی عبارتند از: الف) غلبه‌ی نظام تجاری و قاچاق کالا بر فعالیت‌های مولد و تولیدی؛ ب) عدم حضور بخش غیردولتی نیرومند در صنایع دستی؛ ج) پراکندگی مناطق تولیدی و دوری از بازار که موجب تحمیل هزینه‌های اضافی تولید می‌گردد؛ د) ضعف بنیه‌ی مالی صنعت‌گران که غالباً افرادی فقیر و عمدتاً روستایی هستند؛ ه) بالا بودن سود تسهیلات بانکی؛ و) عدم ثبات شغلی به دلیل تاثیر نوسانات اقتصادی و به‌ویژه رونق یا رکود بازار؛ ج) فقدان کارگاه‌های مدرن و مجهز؛ چ) بیمه‌ی هنرمندان و صنعت‌گران (ثالثی، ۱۳۹۷). همچنین شقاقی و شفیی در یک تقسیم‌بندی دیگر، موانع و چالش‌های فراروی توسعه صنایع روستایی را در

پنج دسته کلی تقسیم کردند که عبارتند از: ۱- موانع بازار ۲- موانع مالی ۳- موانع ناشی از دخالت‌های نامناسب دولت ۴- موانع ناشی از عدم دسترسی به اطلاعات و ۵- موانع قانونی توسعه صنایع روستایی (شقاقی و شفیی، ۱۳۸۴). در واقع از چالش‌های عمده فراروی توسعه صنایع روستایی می‌توان به پراکندگی زیاد روستاها در سطح کشور، شرایط نامناسب اقلیمی، ضعف نیروی انسانی، نارسایی سیستم‌های اقتصادی، فقدان امکانات مشاوره‌ای اشاره کرد (نصیری، ۱۳۸۷). از دیگر مشکلات موجود در تولید صنایع دستی کمبود نیروهای واجد شرایط می‌باشد. زیرا برای تولید، به نیروهای واجد شرایط نیازمند می‌باشد (ویکنله، ۲۰۱۵).

روشن‌سناسی تحقیق

قلمرو جغرافیایی تحقیق

شهرستان ایرانشهر در غرب استان سیستان و بلوچستان واقع شده است که از شمال به شهرستان خاش، از شرق به سراوان، از جنوب به شهرستان‌های سرباز و نیکشهر و از غرب به استان کرمان و دشت جازموریان محدود می‌گردد. این شهرستان با مساحتی بالغ بر ۳۰۲۳۰ کیلومتر مربع و با ارتفاع متوسط ۵۹۱ متر از سطح دریا در فاصله ۳۴۵ کیلومتری مرکز استان سیستان و بلوچستان می‌باشد و ۱۵ درصد وسعت استان را به خود اختصاص داده است. شهرستان ایرانشهر دارای ۳ بخش، ۴ شهر، ۷ دهستان و ۳۳۰ آبادی می‌باشد که براساس سرشماری عمومی نفوس مسکن سال ۱۳۹۵ دارای ۶۲۶۲۵ خانوار و ۲۵۴۳۱۴ نفر جمعیت بوده است که ۴۵ درصد آنها در روستاها ساکن می‌باشند (مرکز آمار، ۱۳۹۵).

شکل ۱. موقعیت شهرستان ایرانشهر (ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۹)

مواد و روش‌ها

این پژوهش، به روش توصیفی و علی - مقایسه‌ای انجام گردیده است. جمع‌آوری اطلاعات به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی بوده است. برای تحقق اهداف مورد نظر، ضمن مطالعات اسنادی و بازدیدهای اولیه میدانی، طیف گسترده‌ای از شاخص‌های مرتبط با محدودیت‌های تولید صنایع دستی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و نهادی تعیین گردید (جدول ۲). سپس با توجه به شاخص‌های تحقیق، پرسشنامه‌های خانوار جهت جمع‌آوری اطلاعات لازم در ارتباط با خانوارهای تولید کننده صنایع دستی تهیه شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر، شامل تمامی زنان فعال در تولید صنایع دستی ساکن در روستاهای شهرستان ایرانشهر بوده است. در این تحقیق، برای دسترسی به حداقل تعداد خانوارهای فعال در تولید صنایع دستی در هر روستا، ابتدا از بین ۳۳۰ روستای شهرستان ایرانشهر، ۲۷ روستای بالای ۵۰ خانوار (با ۳۸۰۹۱ نفر جمعیت و ۹۰۰۸ خانوار) مشخص گردید، سپس با توجه به تعداد خانوارهای ساکن در این روستاها و استفاده از فرمول کوکران (با سطح خطای ۰/۰۵)، تعداد ۳۷۶ خانوار به عنوان حجم نمونه محاسبه و خانوارهای نمونه به

تناسب فراوانی خانوارهای ساکن در روستاهای نمونه با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده تعیین گردید و پرسشنامه تحقیق با کمک زن یا دختر فعال در تولید صنایع دستی و در صورت عدم دسترسی به آنها با کمک سرپرستان خانوارهای نمونه تکمیل شده است. پس از جمع‌آوری داده‌ها، جهت تجزیه و تحلیل آنها، از نرم افزارهای FAHP، GRA، آزمون T تک نمونه‌ای در نرم افزار SPSS و برای انجام تحلیل‌های فضایی نیز از نرم افزار ArcGIS استفاده گردیده است. لازم بذکر است که جمع‌آوری داده‌ها از طریق تکمیل پرسشنامه نهایی پس از تأیید روایی آن در مرحله پیش آزمون بوده است. در این راستا تعداد ۳۴ پرسشنامه به صورت آزمایشی در روستاهای مورد مطالعه بین خانوارهای فعال در تولید صنایع دستی توزیع گردید. سپس برای بررسی میزان پایایی گویه‌های تحقیق از آماره آلفای کرونباخ با دامنه صفر تا یک استفاده شده است که در این راستا، میزان آلفای کرونباخ در هر یک از ابعاد اقتصادی، اجتماعی و نهادی محاسبه گردیده است. با توجه به اینکه مقادیر ضریب آلفا در ابتدا بین ۰/۶ تا ۰/۷ (در حد متوسط) بوده، به منظور افزایش اعتبار پرسشنامه، برخی از سؤالات ناهمبسته پرسشنامه حذف

گردیده است تا مقادیر این ضریب به بیش از ۰/۷ (پایایی قابل قبول) ارتقاء یابد.

ابعاد	شاخص‌ها
اقتصادی	وجود دلالتان و واسطه‌ها، گرانی مواد اولیه، فقدان توان بازاریابی در بین اعضا، عدم آگاهی از قیمت واقعی صنایع‌دستی، عدم دسترسی به بازار، عدم دسترسی به تعاونی بازاریابی، تاثیر واردات صنایع‌دستی خارجی بر فعالیت‌های تولیدی در روستاها، عدم برخورداری از سرمایه اولیه، عدم دسترسی به مواد اولیه
اجتماعی	عدم علاقه‌مندی به آموزش‌های مرتبط با صنایع‌دستی، عدم همکاری با تعاونی‌ها، عدم تعامل و ارتباطات اجتماعی بین تولیدکنندگان، فقدان انگیزه پیشرفت، عدم توجه به سلیقه مصرف‌کنندگان، عدم مشارکت در کلاس‌های آموزشی، عدم دسترسی به مراکز آموزش صنایع‌دستی، کیفیت پایین دوره‌های آموزشی
نهادی	عدم دسترسی به تسهیلات مرتبط با صنایع‌دستی، فقدان تعاونی‌های بازاریابی، بروکراسی اداری، بیمه نبودن افراد، شناسنامه‌دار نبودن محصولات صنایع‌دستی، عدم دسترسی به نیروهای باتجربه در تولید صنایع‌دستی

مأخذ: عمادی ازوجی، ۱۳۸۷؛ ثریایی و عطف، ۱۳۹۳؛ افراخته و همکاران، ۱۳۹۵؛ بوذرجمهری و معصومی، ۱۳۹۷؛ جیمز و ناتاراجان (۲۰۱۴)

تعیین می‌شود.

$$(amk)^w a_m = \prod_{k=1}^r \quad (2)$$

گام چهارم (رتبه‌بندی گزینه‌ها): در این مرحله با بکارگیری تکنیک تحلیل سلسله مراتبی و حاصل ضرب ماتریس‌های اوزان شاخص‌ها و اوزان گزینه‌ها نسبت به شاخص‌ها، رتبه‌بندی نهایی گزینه‌ها حاصل می‌شود.

نتایج و بحث

بررسی ویژگی‌های توصیفی پاسخگویان پرسشنامه‌ها نشان داد که از مجموع ۳۷۶ نفر پاسخگویان پرسشنامه‌ها، ۷۹/۳ درصد از آن‌ها را زنان و ۲۰/۷ درصد را مردان تشکیل می‌دهند. همچنین بیشترین فراوانی پاسخگویان از نظر سطح تحصیلات مربوط به گروه بی‌سواد (معادل ۴۱/۵ درصد) و کمترین فراوانی مربوط به سطح تحصیلات بالاتر از دیپلم (معادل ۱/۱ درصد) می‌باشد. شغل اصلی ۶۹/۷ درصد از افراد، خانه‌داری می‌باشد و در ارتباط با تعداد افراد خانوار، بیشترین فراوانی مربوط به خانوارهای ۳ تا ۵ نفر با ۴۸/۴ درصد و کمترین فراوانی مربوط به خانوارهای بیش از ۱۰ نفر می‌باشد که ۱/۶ درصد از خانوارها را شامل می‌-

لازم به ذکر است که مدل سلسله مراتبی (AHP FUZZY)،

روشی منعطف، قوی و ساده است که برای تصمیم‌گیری در شرایطی که معیارهای متضاد، انتخاب بین گزینه‌ها را با مشکل مواجه کند، استفاده می‌شود. مراحل مورد توجه در این مدل به شرح زیر می‌باشد:

در مرحله اول، برای هر یک از سطوح ماتریس مقایسه زوجی مقدار s_k ، که خود عدد فازی مثلثی است، به صورت زیر محاسبه می‌شود.

$$s_k = \sum_{i=1}^m m_{ij} * [\sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^m M_{ij}]^2 \quad (1)$$

گام دوم (تعیین وزن‌های تصمیم‌گیرندگان): به هر مقایسه زوجی یک سطح اطمینان توسط تصمیم‌گیرنده اختصاص داده می‌شود. سپس تمامی سطوح اطمینان ارائه شده توسط تصمیم‌گیرنده، برای به دست آوردن یک سطح اطمینان کلی ترکیب می‌شوند و به عنوان وزن تصمیم‌گیرنده در نظر گرفته می‌شود.

گام سوم (تلفیق گام‌های اول و دوم برای بدست آوردن اوزان نهایی): با استفاده از (W') های a_{mk} به دست آمده در گام اول و W های به دست آمده در گام دوم برای هر یک از ماتریس‌های زوجی ارائه شده توسط تصمیم‌گیرندگان، اوزان نهایی با استفاده از رابطه میانگین هندسی موزون به صورت زیر

۱- در خانوارهای نمونه، در صورت عدم امکان دسترسی به زنان یا دختران فعال در تولید صنایع‌دستی، پرسشنامه تحقیق با کمک سرپرست خانوار تکمیل گردیده است.

گردد.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد که بروز خشکسالی و محدودیت رشد و تولید الیاف‌های درخت خرما و در نتیجه کمبود مواد اولیه برای فعالیت زنبیل‌بافی و کاهش تقاضا و پایین بودن قیمت، موجب کاهش میزان تولید زنبیل در سطح خانوارها شده است. نتایج مربوط به سایر فعالیت‌های تولیدی بخش صنایع دستی نیز نشان داد که از بین فعالیت‌های متنوع صنایع دستی، فعالیت‌های پرده‌بافی، فرش دستباف، کفش سنتی و گلیم‌بافی نیز منسوخ شده‌اند و در حال حاضر هیچ‌گونه تولیداتی در این بخش‌ها وجود ندارد (جدول ۲).

با توجه به یافته‌های تحقیق، بیشترین فعالیت خانوارها در تولید انواع صنایع دستی، مربوط به فعالیت سوزن‌دوزی می‌باشد که ۶۸/۵ درصد خانوارها را شامل می‌گردد. همچنین بیشترین میزان درصد خود مصرفی در بین فعالیت‌های مختلف مربوط به فعالیت سوزن‌دوزی است که شامل ۴۴/۸ درصد از خانوارها می‌باشد. در رابطه با میانگین درآمد خانوارها، بیشترین درآمدی که از تولیدات صنایع دستی به دست می‌آید، مربوط به فعالیت سوزن‌دوزی با ۵۱۸۰۰۰۰ تومان برای هر خانوار می‌باشد.

جدول ۲. میانگین تولید و درآمد حاصل از صنایع دستی در خانوارهای مورد مطالعه

نوع تولید	درصد خانوار فعال	میانگین تولید (در سال)	درصد خودمصرفی خانواده	میانگین درآمد خانوار (برحسب تومان)
سوزن‌دوزی	۶۸/۵	۴/۵ دست	۴۴/۸	۵/۱۸۰/۰۰۰
سکه‌دوزی	۴۴/۶	۲۷/۹ عدد	۱۶/۱	۲۸۰/۰۰۰
آینه‌کاری	۴۷/۵	۳۷۲/۴ عدد	۲۸/۲	۳۴۸/۰۰۰
حصیربافی	۲۰/۵	۱۹/۱ متر	۱۱/۵	۲۴/۳۰۰
فرش دستباف
کفش سنتی	۱۱/۴	.	.	.
گلیم‌بافی
زنبیل‌بافی	۱۵/۰	۸ عدد	۷/۸	۱۱/۷۰۰
پرده‌بافی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

محدودیت‌های اقتصادی

برای ارزیابی محدودیت‌های تولید صنایع دستی در بعد اقتصادی از ۹ شاخص استفاده شده است. نتایج حاصل گویای آن است که از نظر پاسخگویان در بین شاخص‌های اقتصادی، به ترتیب وجود دلالان و واسطه‌ها با میانگین ۳/۷۲ و گرانی مواد اولیه با میانگین ۳/۶۶ بیشترین میانگین وزنی را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۳). نکته قابل توجه در رابطه با شاخص گرانی مواد اولیه از دیدگاه پاسخگویان، عدم دسترسی به مواد اولیه مورد نیاز صنایع دستی با توجه به خشکسالی‌های اخیر می-

باشد.

همچنین نتایج حاصل از مقایسه شاخص‌های مربوط به محدودیت‌های اقتصادی تولید صنایع دستی (با استفاده از نظرات کارشناسان و مدل AHP فازی) نشان می‌دهد که از نظر کارشناسان، وجود دلالان و واسطه‌ها، عدم برخورداری از سرمایه اولیه و واردات صنایع دستی خارجی به ترتیب با وزن‌های ۰/۱۹۵، ۰/۱۳۵ و ۰/۱۳۳ پراهمیت‌ترین محدودیت‌های پیش‌روی تولیدکنندگان می‌باشند (جدول ۴ و شکل ۲).

جدول ۳. وضعیت شاخص‌های اقتصادی قابل توجه در تحلیل محدودیتهای تولید صنایع دستی

شاخص‌ها	فراوانی				ضریب تغییرات	میانگین		
	هیچ	خیلی کم	کم	متوسط			زیاد	خیلی زیاد
وجود دلالتان و واسطه‌ها	۳/۲	۸	۷/۲	۱۲/۵	۳۴	۳۵/۱	۳/۷۲	۰/۳۷
گرانی مواد اولیه	۱/۶	۲/۱	۱۱/۴	۲۶/۹	۲۹/۸	۲۸/۲	۳/۶۶	۰/۳۱
فقدان توان بازاریابی در بین اعضا	۱۰/۶	۱/۱	۱۱/۲	۳۲/۷	۲۶/۳	۱۸/۱	۳/۱۷	۰/۴۵
عدم آگاهی از قیمت واقعی صنایع دستی	۸	۱/۶	۱۴/۶	۳۷	۲۹/۳	۹/۶	۳/۰۷	۰/۴۱
عدم دسترسی به بازار	۱۵/۴	۲/۴	۱۴/۴	۲۲/۱	۲۹/۵	۱۶/۲	۲/۹۷	۰/۵۳
عدم دسترسی به تعاونی بازاریابی	۱۴/۴	۳/۲	۱۰/۹	۲۵	۲۶/۳	۲۰/۲	۳/۰۶	۰/۵۲
تاثیر واردات صنایع دستی خارجی بر فعالیت‌های تولیدی در روستاها	۵/۹	۱۰/۴	۸/۲	۲۸/۷	۲۸/۷	۱۸/۱	۳/۱۸	۰/۴۴
عدم دسترسی به سرمایه اولیه	۸/۵	۰/۵	۱۰/۴	۲۲/۳	۳۹/۱	۱۹/۱	۳/۴۰	۰/۴۰
عدم دسترسی به مواد اولیه	۸	۶/۶	۱۴/۴	۳۴/۸	۲۴/۲	۱۲	۲/۹۷	۰/۴۵

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۴. وزن نهایی شاخص‌های موانع و محدودیت‌های اقتصادی

موانع و محدودیت‌های اقتصادی	وزن نهایی فازی AHP
وجود دلالتان و واسطه‌ها	۰/۰۶۲
عدم برخورداری از سرمایه اولیه	۰/۱۳۵
واردات صنایع دستی خارجی	۰/۱۳۳
عدم دسترسی به تعاونی بازاریابی	۰/۰۸۱
عدم دسترسی به بازار	۰/۰۷۰
عدم آگاهی از قیمت واقعی	۰/۰۸۳
فقدان توان بازاریابی در بین اعضا	۰/۱۱۵
گرانی مواد اولیه	۰/۱۲۶
وجود دلالتان و واسطه‌ها	۰/۱۹۵

موانع و محدودیت‌های اقتصادی	وزن نهایی فازی AHP
عدم دسترسی به مواد اولیه	0.062
عدم برخورداری از سرمایه اولیه	0.135
واردات صنایع دستی خارجی	0.133
عدم دسترسی به تعاونی بازاریابی	0.081
عدم دسترسی به بازار	0.070
عدم آگاهی از قیمت واقعی	0.083
فقدان توان بازاریابی در بین اعضا	0.115
گرانی مواد اولیه	0.126
وجود دلالتان و واسطه‌ها	0.195

شکل ۲. مقایسه اهمیت شاخص‌های اقتصادی مورد توجه در بررسی شدت محدودیت‌های تولید صنایع دستی

منبع: یافته‌های پژوهش (۱۳۹۹).

محدودیت‌های اجتماعی

نتایج حاصل از بررسی محدودیت‌های اجتماعی تولید صنایع دستی گویای آن است که از نظر پاسخگویان به ترتیب شاخص‌های عدم همکاری با تعاونی‌ها با میانگین ۳/۱۰ و عدم مشارکت در کلاس‌های آموزشی با میانگین ۳/۰۶ بیشترین میانگین وزنی را به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۵). نکته

قابل توجه در رابطه با شاخص عدم مشارکت در کلاس‌های آموزشی، عدم برگزاری کلاس‌های آموزشی در روستاهای مورد مطالعه می‌باشد. به طوری که مردم و زنان تولید کننده صنایع دستی، آموزش مورد نیاز را از بزرگان روستا آموخته و به تولید صنایع دستی می‌پردازند.

جدول ۵. وضعیت شاخص‌های اجتماعی قابل توجه در تحلیل موانع و محدودیت تولید صنایع دستی

شاخص‌ها	فراوانی						ضریب تغییرات	میانگین
	هیچ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
عدم علاقه‌مندی به آموزش‌های مرتبط با صنایع دستی	۰	۳۷/۲	۳۸/۶	۱۵/۷	۴/۳	۴/۳	۲/۰۰	۰/۵۲
عدم همکاری با تعاونی‌ها	۷/۴	۱/۹	۱۴/۹	۳۵/۴	۲۹/۵	۱۰/۹	۳/۱۰	۰/۴۰
عدم تعامل و ارتباطات اجتماعی بین تولیدکنندگان	۰	۲۴/۲	۳۸/۳	۲۲/۳	۶/۴	۸/۸	۲/۳۷	۰/۴۹
فقدان انگیزه پیشرفت	۰/۵	۲۸/۲	۴۰/۴	۲۳/۹	۴/۸	۲/۱	۲/۱۱	۰/۴۵
عدم توجه به سلیقه مصرف‌کنندگان	۸	۲/۱	۱۹/۴	۳۴/۳	۲۹/۳	۶/۹	۲/۹۵	۰/۴۲
عدم مشارکت در کلاس‌های آموزشی	۹/۶	۲/۹	۱۶	۳۰/۳	۲۶/۱	۱۵/۲	۳/۰۶	۰/۴۶
عدم دسترسی به مراکز آموزش صنایع دستی	۱۸/۱	۱/۹	۱۱/۴	۲۰/۷	۲۷/۴	۲۰/۵	۲/۹۹	۰/۵۶
کیفیت پایین دوره‌های آموزشی	۲۳/۹	۴	۱۰/۹	۲۷/۴	۲۱/۳	۱۲/۵	۲/۵۶	۰/۶۶

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

مشارکت در کلاس‌های آموزشی به ترتیب با وزن‌های ۰/۱۹۹، ۰/۱۶۱ و ۰/۱۵۷ پراهمیت‌ترین موانع پیش‌روی تولیدکنندگان صنایع دستی می‌باشند (جدول ۶ و شکل ۳).

همچنین نتایج حاصل از مقایسه شاخص‌های مرتبط با محدودیت‌های اجتماعی تولید صنایع دستی از نظر کارشناسان با استفاده از مدل AHP فازی نشان می‌دهد که شاخص‌های عدم همکاری با تعاونی‌ها، عدم دسترسی به مراکز آموزش و عدم

جدول ۶: وزن نهایی شاخص‌های موانع و محدودیت‌های اجتماعی

موانع و محدودیت‌های اجتماعی	وزن نهایی AHP فازی
کیفیت پایین دوره‌های آموزشی	۰/۱۲۲
عدم دسترسی به مراکز آموزش صنایع دستی	۰/۱۶۱
عدم مشارکت در کلاس‌های آموزشی	۰/۱۵۷
عدم توجه به سلیقه مصرف‌کنندگان	۰/۱۴۱
فقدان انگیزه پیشرفت	۰/۰۷۲
عدم تعامل و ارتباطات اجتماعی بین تولیدکنندگان	۰/۰۷۲
عدم همکاری با تعاونی‌ها	۰/۰۸۶
عدم علاقه‌مندی به آموزش‌های مرتبط با صنایع دستی	۰/۱۹۹
عدم علاقه‌مندی به آموزش‌های مرتبط با صنایع دستی	۰/۰۶۳

شکل ۳. مقایسه اهمیت شاخص‌های اجتماعی مورد توجه در بررسی شدت محدودیت‌های تولید صنایع دستی

منبع: یافته‌های پژوهش (۱۳۹۹).

۳/۱۶، بروکراسی اداری با میانگین ۳/۰۶ و فقدان تعاونی‌های بازاریابی تولیدات صنایع دستی با میانگین ۳/۰۴ بیشترین میانگین وزنی را به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۷). نکته قابل توجه در رابطه با شاخص عدم دسترسی به تسهیلات مرتبط با صنایع دستی ضرورت داشتن وثیقه و ضامن کارمند برای دریافت

محدودیت‌های نهادی

برای ارزیابی محدودیت‌های تولید صنایع دستی در بعد نهادی، از ۶ شاخص استفاده شده است. نتایج حاصل از بررسی محدودیت‌های اجتماعی تولید صنایع دستی مؤید آن است که عدم دسترسی به تسهیلات مرتبط با صنایع دستی با میانگین

وام از طریق بانک می‌باشد.

جدول ۷. وضعیت شاخص‌های نهادی قابل توجه در تحلیل محدودیت‌های تولید صنایع دستی

ضریب تغییرات	میانگین ن	فراوانی هر شاخص					شاخص‌ها	
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
۰/۵۹	۳/۱۶	۲۷/۹	۳۲/۷	۱۳	۲/۹	۱/۱	۲۲/۳	فقدان دسترسی به تسهیلات مرتبط با صنایع دستی
۰/۴۲	۳/۰۴	۱۱/۲	۳۰/۹	۲۸/۷	۱۰/۶	۱۷	۱/۶	فقدان تعاونی‌های بازاریابی
۰/۵۰	۳/۰۶	۱۳/۳	۳۲/۲	۳۵/۴	۲/۱	۰	۱۷	بروکراسی اداری
۰/۸۵	۲/۶۱	۳۱/۹	۱۹/۴	۷/۲	۱/۱	۰	۴۰/۴	بیمه نبودن افراد
۰/۶۸	۲/۵۴	۱۲/۲	۲۳/۴	۲۴/۵	۱۰/۱	۵/۹	۲۳/۹	شناسنامه‌دار نبودن محصولات صنایع دستی
۰/۴۶	۲/۸۰	۱۰/۹	۱۹/۴	۲۹/۸	۲۰/۷	۱۶/۵	۲/۷	عدم دسترسی به نیروهای با تجربه در تولید صنایع دستی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

بروکراسی اداری به ترتیب با وزن‌های ۰/۲۶۸ و ۰/۲۳۳ - پراهمیت‌ترین محدودیت‌های پیش‌روی تولیدکنندگان صنایع - دستی می‌باشند (جدول ۸ و شکل ۴).

همچنین نتایج حاصل از مقایسه شاخص‌های مرتبط با محدودیت‌های نهادی توسعه صنایع دستی از نظر کارشناسان نشان می‌دهد که شاخص‌های عدم دسترسی به تسهیلات و

جدول ۸. وزن نهایی شاخص‌های موانع و محدودیت‌های نهادی

موانع و محدودیت‌های نهادی	وزن نهایی AHP فازی
عدم دسترسی به تسهیلات	۰/۲۶۸
فقدان تعاونی‌های بازاریابی	۰/۱۸۶
بروکراسی اداری	۰/۲۳۳
بیمه نبودن افراد	۰/۱۰۳
شناسنامه دار نبودن محصولات	۰/۱۰۷
تجربه	۰/۱۰۳
عدم دسترسی به نیروهای با تجربه	۰/۱۰۳

شکل ۴: مقایسه اهمیت شاخص‌های نهادی مورد توجه در بررسی شدت محدودیت‌های تولید صنایع دستی

منبع: یافته‌های پژوهش (۱۳۹۹).

درصد از خانوارهای مورد مطالعه در سطح شدید یا بسیار شدید می‌باشد (جدول ۹).

از طرف دیگر، نتایج آمار توصیفی آزمون T تک نمونه‌ای در مقایسه شدت محدودیت‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع - دستی با سطح متوسط محدودیت‌ها در ابعاد مختلف مورد مطالعه مؤید آن است که شدت محدودیت‌های پیش‌روی زنان

شدت محدودیت‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع دستی در روستاهای مورد مطالعه

نتایج تحقیق در بررسی فراوانی خانوارها به تفکیک سطح محدودیت‌های زنان در تولید صنایع دستی در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و نهادی نشان می‌دهد که شدت محدودیت اقتصادی، اجتماعی و نهادی به ترتیب در ۷۴/۲، ۱۲/۸ و ۲۲/۸

تولیدکننده صنایع دستی در بعد اقتصادی با میانگین ۳/۲۴ بالاتر از سطح متوسط نظری و در عین حال بیشتر از سایر ابعاد و محدودیت‌های تولید در بعد اجتماعی با میانگین ۲/۶۴ پایین‌تر از (۱۰).

جدول ۹. فراوانی خانوارها به تفکیک سطح محدودیت‌های زنان در تولید صنایع دستی در ابعاد مختلف مورد مطالعه

شدت محدودیت	اقتصادی (تعداد خانوار)	اجتماعی (تعداد خانوار)	نهادی (تعداد خانوار)
خیلی ضعیف	۳	۴۸	۱۳
ضعیف	۲۰	۸۶	۱۰۰
متوسط	۷۴	۱۹۴	۱۷۷
شدید	۱۶۸	۴۵	۷۴
بسیار شدید	۱۱۱	۳	۱۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

جدول ۱۰. میزان موانع و محدودیت‌های پیش‌روی تولیدکنندگان صنایع دستی در روستاهای مورد مطالعه

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد
اقتصادی	۳۷۶	۳/۲۴	۰/۶۸	۰/۰۳۵
اجتماعی	۳۷۶	۲/۶۴	۰/۶۲	۰/۰۳۲
نهادی	۳۷۶	۲/۸۶	۱/۰۲	۰/۰۵۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

رتبه‌بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس محدودیت‌های تولید صنایع دستی

به منظور تعیین چالش‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع دستی در روستاهای نمونه از تکنیک تحلیل رابطه‌ای خاکستری و مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره استفاده شد. همان‌طور که بیان شد، تحلیل روابط خاکستری با کدنویسی در محیط اکسل انجام گرفته است. ابعاد مورد استفاده عبارتند از: موانع اقتصادی، موانع اجتماعی و موانع نهادی.

بنابراین ابتدا باید میزان اهمیت هر یک از شاخص‌ها مشخص شود. برای تعیین وزن هر یک از شاخص‌های مورد استفاده از تکنیک فرآیند تحلیل سلسله مراتبی فازی (FAHP) استفاده شده است. وزن شاخص‌ها در شکل ۵ ارائه شده است.

بی‌مقیاس‌سازی ماتریس تصمیم

زمانی که واحدهای اندازه‌گیری عملکرد شاخص‌های مختلف

متفاوت هستند، ممکن است تاثیر برخی از شاخص‌ها نادیده گرفته شود. همچنین زمانی که برخی شاخص‌های عملکرد از دامنه گسترده‌ای برخوردارند نیز ممکن است چنین اتفاقی روی دهد. همچنین اگر جهت این شاخص‌ها تفاوت داشته باشد، نتایج نادرست در تحلیل‌ها به وجود می‌آید. بنابراین، تبدیل کلیه ارزش‌های عملکردی هر گزینه به یک سری مقایسه‌ای در فرایندی مشابه نرمالیزه کردن ضروری به نظر می‌رسد. جهت اولویت‌نهایی روستاهای نمونه بر اساس معیارها و وزن‌های محاسبه شده از معادلات زیر برای تحلیل خاکستری استفاده شده است. برای نرمال سازی مقادیر از یکی از سه فرمول زیر استفاده می‌شود (عنابستانی و جوانشیری، ۱۳۹۵):

(۳) هرچه بزرگتر بهتر

$$x_{ij} = \frac{y_{ij} - \min(y_{ij})}{\max(y_{ij}) - \min(y_{ij})}$$

(۴) هر چه کوچکتر بهتر

محدودیت‌ها بیشتر است. بنابراین ارزش مطلوب (Y^*) عدد یک

است. در این راستا، مخرج کسر به صورت زیر حساب می‌شود:

$$\text{Max}(y_{ij}) = 20, \quad \text{Min}(y_{ij}) = 10,$$

$$\text{Max}(20 - 1, 1 - 10) = 19$$

$$x_{11} = \frac{19-1}{19} = 0.947$$

(۶)

(۵)

هر چه به ارزش مطلوب y^* نزدیکتر بهتر

$$x_{ij} = \frac{y_{ij} - y^*}{\max\{\max(y_{ij}) - y^*, y^* - \min(y_{ij})\}}$$

سایر شاخص‌ها به همین روش حساب می‌شود. بر اساس

روابط موجود، داده‌های مربوط به روستاها بی‌مقیاس شده‌اند.

نتایج حاصل از بی‌مقیاس‌سازی ماتریس تصمیم در جدول ۱۱

ارائه شده است.

در این پژوهش تمام شاخص‌ها منفی بوده و شاخص‌ها هر چه کوچکتر باشد بهتر خواهد بود. بنابراین برای نرمال‌سازی داده‌ها از رابطه سوم استفاده شده است. به عنوان مثال مقدار شاخص اقتصادی هر چه به یک نزدیک‌تر باشد میزان موانع و

جدول ۱۱. بی‌مقیاس‌سازی مقادیر موانع پیش‌روی زنان در بازاریابی فرآوردهای لبنی در روستاهای نمونه

متغیرها			نام روستا	متغیرها			نام روستا
موانع فرهنگی	موانع اجتماعی	موانع اقتصادی		موانع فرهنگی	موانع اجتماعی	موانع اقتصادی	
۰/۶۸۸	۰/۶۶۷	۰/۶۳۲	خیرآباد	۰/۸۱۳	۰/۸۸۹	۰/۹۴۷	آبادان
۰/۶۸۸	۰/۵۵۶	۰/۶۳۲	مچوقاسم	۰/۸۷۵	۰/۸۸۹	۰/۹۴۷	پیرانج
۰/۶۸۸	۰/۵۵۶	۰/۶۳۲	قاسم‌آباد	۰/۸۷۵	۰/۶۶۷	۰/۹۴۷	شیبان
۰/۶۸۸	۰/۵۵۶	۰/۵۷۹	دهمیر	۰/۸۷۵	۰/۸۸۹	۱	کوهیان سری
۰/۶۸۸	۰/۶۶۷	۰/۶۳۲	جعفرآباد	۱	۰/۷۷۸	۱	سرجوب
۰/۷۵۰	۰/۵۵۶	۰/۶۸۴	سعیدآباد	۰/۸۷۵	۱	۱	چاه جمال
۰/۶۸۸	۰/۶۶۷	۰/۴۷۴	پاک	۱	۰/۸۸۹	۰/۸۹۵	شهردراز
۰/۶۸۸	۰/۵۵۶	۰/۶۸۴	رامکان	۰/۸۷۵	۰/۷۷۸	۰/۹۴۷	سرزه
۰/۷۵۰	۰/۶۶۷	۰/۶۸۴	چاه‌ترش	۰/۸۱۳	۰/۶۶۷	۰/۸۴۲	ابتر
۰/۵۶۳	۰/۵۵۶	۰/۶۸۴	دره‌آهو	۰/۸۷۵	۰/۸۸۹	۱	کتوکان
۰/۶۸۸	۰/۶۶۷	۰/۷۳۷	گیمان	۱	۰/۷۷۸	۱	کلیران
۰/۷۵۰	۰/۶۶۷	۰/۶۸۴	مکسان	۰/۸۱۳	۰/۸۸۹	۰/۸۴۲	ازمن آباد
۰/۸۱۳	۰/۶۶۷	۰/۷۳۷	گوانزپاین	۰/۶۸۸	۰/۶۶۷	۰/۸۴۲	نوکجوب
				۰/۷۵۰	۰/۵۵۶	۰/۶۳۲	ملک آباد

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

تعریف سری‌های هدف مرجع

بهترین انتخاب خواهد بود. هر چه سری مقایسه‌ای گزینه i به

سری مرجع نزدیک‌تر باشد، در این صورت از مطلوبیت بیشتری

برخوردار خواهد بود. براساس رابطه فوق اختلاف هر یک از

عناصر مندرج در ماتریس تصمیم بی‌مقیاس شده با سری مرجع

هدف محاسبه شده است.

روش محاسبه: کافی است عدد یک را از تک تک درایه‌های

پس از ایجاد روابط خاکستری با استفاده از معادله بالا تمامی

ارزش‌های عملکردی: مانند زمانی که از مفهوم نرمال کردن

استفاده می‌شود، بین صفر و یک قرار خواهند گرفت. هر چه X_{ij}

به یک نزدیک‌تر باشد، از مطلوبیت بیشتری برخوردار خواهد بود.

در نتیجه سری مقایسه‌ای که تمام گزینه‌های آن برابر ۱ باشد

جدول ۱۲ کم شود.

که در این رابطه ضریب تشخیص با مقدار ۰/۴ در نظر

گرفته شده است (منبع: عنابستانی و جوانشیری، ۱۳۹۵).

$$\Delta_{ij} = X_{0j} - X_{ij} \quad (۸)$$

بنابراین، $\Delta \min$ کوچکترین مقدار Δ_{ij} و $\Delta \max$ بزرگترین مقدار Δ_{ij} خواهد بود. بر اساس روابط موجود ضریب رابطه خاکستری محاسبه شده است:

نتایج حاصل در جدول ۱۲ ارائه شده است.

ضریب رابطه خاکستری

با استفاده از ضریب رابطه خاکستری نزدیکی هر X_{ij} به X_{0j} متناظر سنجش می‌شود. هر چه ضریب رابطه خاکستری بزرگتر باشد، نزدیکی بیش‌تر است. ضریب رابطه خاکستری به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$y(X_{0j}, X_{ij}) = \frac{\Delta \min + r \Delta \max}{\Delta_{ij} + r \Delta \max} \quad (۷)$$

جدول ۱۲. تاثیر ضریب رابطه خاکستری بر موانع پیش‌روی زنان در بازاریابی فرآوردهای لبنی در روستاهای نمونه

متغیرها			نام	متغیرها			نام
موانع فرهنگی	موانع اجتماعی	موانع اقتصادی	روستا	موانع فرهنگی	موانع اجتماعی	موانع اقتصادی	روستا
۰/۳۵۹	۰/۳۴۸	۰/۳۶۴	خیرآباد	۰/۴۸۳	۰/۶۱۵	۰/۸۰۰	آبادان
۰/۳۵۹	۰/۲۸۶	۰/۳۶۴	مچوقاسم	۰/۵۸۳	۰/۶۱۵	۰/۸۰۰	پیرانج
۰/۳۵۹	۰/۲۸۶	۰/۳۶۴	قاسم‌آباد	۰/۵۸۳	۰/۳۴۸	۰/۸۰۰	شیبان
۰/۳۵۹	۰/۲۸۶	۰/۳۳۳	دهمیر	۰/۵۸۳	۰/۶۱۵	۱	کوهیان سری
۰/۳۵۹	۰/۳۴۸	۰/۳۶۴	جعفرآباد	۱	۰/۴۴۴	۱	سرجوب
۰/۴۱۲	۰/۲۸۶	۰/۴۰۰	سعیدآباد	۰/۵۸۳	۱	۱	چاه جمال
۰/۳۵۹	۰/۳۴۸	۰/۲۸۶	پاک	۱	۰/۶۱۵	۰/۶۶۷	شهردراز
۰/۳۵۹	۰/۲۸۶	۰/۴۰۰	رامکان	۰/۵۸۳	۰/۴۴۴	۰/۸۰۰	سرزه
۰/۴۱۲	۰/۳۴۸	۰/۴۰۰	چاه‌ترش	۰/۴۸۳	۰/۳۴۸	۰/۵۷۱	ابتر
۰/۲۸۶	۰/۲۸۶	۰/۴۰۰	دره‌آهو	۰/۵۸۳	۰/۶۱۵	۱	کتوکان
۰/۳۵۹	۰/۳۴۸	۰/۴۴۴	گیمان	۱	۰/۴۴۴	۱	کلیران
۰/۴۱۲	۰/۳۴۸	۰/۴۰۰	مکسان	۰/۴۸۳	۰/۶۱۵	۰/۵۷۱	ازمن‌آباد
۰/۴۸۳	۰/۳۴۸	۰/۴۴۴	گوانزباین	۰/۳۵۹	۰/۳۴۸	۰/۵۷۱	نوکجوب
				۰/۴۱۲	۰/۲۸۶	۰/۳۶۴	ملک‌آباد

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

وزن هر شاخص در تک تک درایه‌های مربوط به آن شاخص ضرب می‌شود. بر اساس روابط موجود و اوزان نهایی شاخص‌های تصمیم‌گیری، امتیاز موزون هر یک از روستاها در جدول ۱۳ و شکل ۵ ارائه شده است.

نتایج تحلیل رابطه خاکستری نشان داد که زنان تولیدکننده صنایع دستی در روستاهای سرجوب، چاه جمال، کوهیگان‌سری، کتوکان و شهردراز به ترتیب با وزن‌های نهایی ۰/۹۰۲، ۰/۸۶۷،

رتبه رابطه خاکستری پس از محاسبه تمامی ضرایب رابطه خاکستری $y(x_{ij}, x_{0j})$ رتبه رابطه خاکستری با فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$\Gamma(x_0, x_i) = \sum_j^n w_j y(x_{0j}, x_{ij}) \quad (۹)$$

این عبارت میزان همبستگی سری مرجع هدف و سری مقایسه‌ای را نشان می‌دهد. در این محاسبات w همان وزن شاخص‌ها است که قبلاً با روش FAHP محاسبه شده است.

۰/۷۹۹، ۰/۷۹۹ و ۰/۷۶۴ از بیشترین محدودیت‌های تولید صنایع دستی و زنان روستاهای پاک، دره آهو، جعفرآباد و رامکان از کمترین محدودیت‌های تولید صنایع دستی برخوردار می‌باشند.

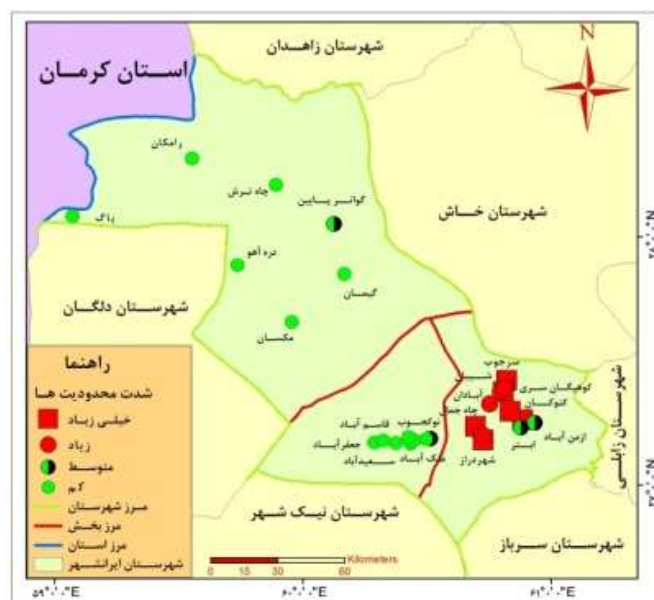
جدول ۱۳. رتبه‌بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس محدودیت‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع دستی

رتبه	وزن	نام روستا	رتبه	وزن	نام روستا	رتبه	وزن	نام روستا
۱۸	۰/۳۵۹	جعفرآباد	۳	۰/۷۹۹	کتوکان	۷	۰/۶۶۶	آبادان
۱۵	۰/۳۸۴	سعیدآباد	۱	۰/۹۰۲	کلیران	۵	۰/۶۹۸	پیرانچ
۲۲	۰/۳۲۰	پاک	۹	۰/۵۵۱	ازمن‌آباد	۸	۰/۶۵۱	شیبان
۱۶	۰/۳۶۷	رامکان	۱۱	۰/۴۶۴	نو کجوب	۳	۰/۷۹۹	کوهیگان سری
۱۴	۰/۳۹۵	چاه‌ترش	۱۷	۰/۳۶۵	ملک‌آباد	۱	۰/۹۰۲	سرجوب
۲۰	۰/۳۴۳	دره‌آهو	۱۸	۰/۳۵۹	خیرآباد	۲	۰/۸۶۷	چاه‌جمال
۱۳	۰/۴۰۰	گیمان	۱۹	۰/۳۴۸	مچوقاسم	۴	۰/۷۶۴	شهردراز
۱۴	۰/۳۹۵	مکسان	۱۹	۰/۳۴۸	قاسم‌آباد	۶	۰/۶۶۸	سرزه
۱۲	۰/۴۴۰	گوانزپایین	۲۱	۰/۳۳۳	دهمیر	۱۰	۰/۵۰۴	ابتر

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

محدوده مورد مطالعه نسبت به روستاهای واقع در نیمه شمالی و شرقی از شدت محدودیت‌های بیشتری برخوردار می‌باشند (شکل ۵).

از طرف دیگر، بررسی چگونگی پراکنش روستاهای مورد مطالعه به تفکیک شدت محدودیت‌های تولید صنایع دستی مؤید آن است که روستاهای واقع در قسمت‌های جنوب شرقی

شکل ۵. چگونگی پراکنش روستاهای مورد مطالعه به تفکیک شدت محدودیت‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع دستی

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

امروزه صنایع دستی به عنوان یکی از راهکارهای اساسی در توسعه روستایی مطرح است و به دلیل سابقه دیرینه‌ای که در تمدن و میراث فرهنگی دارد از دیرباز با مناطق روستایی رابطه‌ی تنگاتنگی داشته، به عنوان فعالیت غیرزراعی روستایی مورد توجه بوده است. در این راستا، با وجود سابقه دیرینه‌ی تولیدات صنایع دستی در شهرستان ایرانشهر، تولیدکنندگان این صنعت در مناطق روستایی این شهرستان با موانع و چالش‌های فراوانی روبه‌رو می‌باشند. لذا هدف تحقیق حاضر، بررسی موانع و محدودیت‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع دستی در روستاهای شهرستان ایرانشهر بوده است که در جهت تحقق این هدف، اطلاعات حاصل از فرم‌های مشاهدات میدانی و پرسشنامه‌های تکمیلی روستائیان در خصوص محدودیت‌های تولید صنایع دستی در ابعاد مختلف مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج این پژوهش مؤید آن است که عواملی همچون وجود دلالان و واسطه‌ها، گرانی مواد اولیه، عدم دسترسی به سرمایه اولیه، عدم همکاری با تعاونی‌ها، واردات صنایع دستی خارجی، عدم دسترسی به تسهیلات مرتبط با صنایع دستی، بروکراسی اداری و عدم آگاهی از قیمت واقعی صنایع دستی، مهم‌ترین محدودیت‌های تولیدات صنایع دستی در روستاهای شهرستان ایرانشهر می‌باشند که سطح تأثیرگذاری آن‌ها در روستاهای مختلف متفاوت بوده، برآیند کلی محدودیت‌های تولید در روستاهای واقع در جنوب شرقی محدوده مورد مطالعه بیشتر می‌باشد. در گرایش کمتر روستائیان ساکن در روستاهای واقع در قسمت‌های جنوب شرقی محدوده مورد مطالعه، داشتن شرایط لازم برای فعالیت‌های معیشتی دیگر مثل کشاورزی می‌باشد که این امکان، با توجه به درآمدزایی پایین فعالیت‌های تولیدی صنایع دستی، گرایش بیشتر خانوارها به فعالیت‌های معیشتی دیگر را در پی داشته است.

مقایسه نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های دیگر انجام شده

در ارتباط با موانع و محدودیت‌های تولید صنایع دستی خانوارهای ساکن در روستاها مؤید آن است که نتایج این تحقیق با نتایج پژوهش‌های کرباسی و یعقوبی (۱۳۹۰) و جیمز و ناتاراجان (۲۰۱۴) در زمینه اثرات دلالان و واسطه‌ها، واردات بی‌رویه صنایع دستی و ناتوانی در فروش مستقیم آن‌ها توسط تولیدکنندگان صنایع دستی همسو می‌باشد. همچنین نتایج حاصل از آزمون T تک نمونه‌ای نشان داد که محدودیت‌های اقتصادی با میانگین ۳/۲۴ به عنوان مهمترین مانع پیش‌روی تولیدکنندگان صنایع دستی در روستاهای این شهرستان می‌باشد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش بوذرجمهری و معصومی (۱۳۹۷) در زمینه چالش‌ها و محدودیت‌های اقتصادی پیش‌روی زنان در توسعه فعالیت‌های تولیدی همسو می‌باشد.

نتایج حاصل از تحلیل رابطه شبکه خاکستری (GRA) در ارتباط با محدودیت‌های پیش‌روی زنان تولیدکننده صنایع دستی در روستاهای مورد مطالعه نیز نشان می‌دهد که روستاهای مورد مطالعه از نظر شدت محدودیت‌های پیش‌روی زنان در تولید صنایع دستی، دارای وضعیت کاملاً متفاوتی می‌باشند.

همچنین با توجه به نتایج این تحقیق، راهکارهای ذیل پیشنهاد می‌گردد:

- ✓ با توجه به نتایج تحقیق در ارتباط با تأثیر بارز واسطه‌ها و دلالان در کاهش درصد سود حاصل از فروش محصولات تولیدی صنایع دستی خانوارهای روستایی شهرستان ایرانشهر، تشکیل و تقویت تعاونی یا شرکت‌های خصوصی با مشارکت تولیدکنندگان صنایع دستی در جهت کاهش نقش واسطه‌ها و افزایش درآمد خانوارهای تولیدکننده صنایع دستی مورد تأکید می‌باشد.
- ✓ تدوین و تصویب قوانین لازم به منظور جلوگیری از واردات رسمی و غیررسمی صنایع دستی در جهت حمایت از کسب و کارهای روستایی مرتبط با صنایع دستی
- ✓ اعطای تسهیلات و اعتبارات بلاعوض و کم بهره با

- ✓ ایجاد شناسنامه برای محصولات صنایع دستی در هر منطقه جهت معرفی اینگونه محصولات به جامعه
- ✓ بیمه نمودن زنان شاغل در تولید صنایع دستی در راستای بهره‌مندی از مزایای آن در زمان از کار افتادگی

- زمان‌های پرداخت بلند مدت به منظور تقویت روحیه زنان فعال در تولید صنایع دستی روستایی
- ✓ حمایت دولت از شرکت‌های بازاریابی و صادرات صنایع-دستی تولیدی خانوارهای روستایی

منابع

- افراخته، ح.، آرمند، م و اطهری، ز. ۱۳۹۵، واکاوی چالش‌های فراروی صنعت سفال شهر لالجین با به کارگیری تئوری بنیانی، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۱۴ (۱): ۸۹-۱۱۴.
- اکبری، م.، غلامزاده، ر و آراستی، ز. ۱۳۹۴، نیازسنجی آموزشی جوانان روستایی شهرستان ورامین در زمینه کارآفرینی به منظور راه‌اندازی کسب و کارهای در صنایع دستی روستایی، مجله پژوهش‌های روستایی، ۶ (۲): ۳۲۲-۲۹۹.
- امیدی، ن.، امید، م.ر و محمدی، ا. ۱۳۹۴، شناسایی و بررسی موانع توسعه بازار داخلی صنایع دستی استان ایلام، فرهنگ ایلام، ۱۶ (۴۸ و ۴۹): ۱۴۶-۱۳۲.
- بوذرجمهری، خ و معصومی، م. ۱۳۹۷، بررسی موانع و چالش‌های پیش روی زنان در بازاریابی فرآورده‌های لبنی (مطالعه موردی: مناطق روستایی دهستان سرچهران، شهرستان بوانات)، فصلنامه برنامه‌ریزی فضایی اصفهان، ۸ (۳): ۱۸-۱.
- پایدار، ا. ۱۳۹۵، شناسایی و اولویت‌بندی عوامل رکود صنایع-دستی بلوچ (مطالعه موردی: نواحی روستایی شهرستان قصرقند). مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۵ (۳): ۲۲۹-۲۱۵.
- پورمیاندی پری، م و استعلاجی، ع. ۱۳۸۹، تحلیلی بر سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان بندر انزلی با تاکید بر مدل متغیرهای استاندارد شده، مجله جغرافیای آمایش سرزمین، ۷ (۲۶): ۱۳۵-۱۱۹.
- پورطریق، م. ۱۳۸۰. عوامل موثر بر مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های دام و صنایع روستایی. پایان نامه کارشناسی ارشد در زمینه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز.
- تولایی، س. ۱۳۸۶، درآمدی بر مبانی جغرافیای اقتصادی، انتشارات جهاددانشگاهی واحد تربیت معلم، چاپ اول، تهران.
- ثالثی، ر. ۱۳۹۷، بررسی موانع برندسازی محصولات صنایع دستی استان اصفهان، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد، رشته مدیریت بازرگانی، دانشگاه پیام نور مرکز غرب تهران، استاد راهنما، سیدمحمد میرمحمدی.
- ثریایی، ع و عطف، ز. ۱۳۹۳، شناسایی چالش‌های صنایع دستی و ارائه راهکارهای لازم (مطالعه موردی: صنایع دستی استان مازندران)، پژوهش‌های مدیریت و حسابداری، ۲: ۳۶-۱۹.
- جمینی، د.، تقدیسی، ا و جمشیدی، ع. ۱۳۹۳، بررسی و تحلیل فضایی اشتغال و بیکاری در شهرستان‌های استان کرمانشاه، نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ویژه‌نامه، ۶ (۲): ۸۸-۶۹.
- جوانشیرگیو، م و آریافر، ا. ۱۳۹۱، بررسی نقش معادن و صنایع وابسته در اقتصاد کشورها و ضرورت افزایش بهره‌وری در معادن زغال سنگ ایران، چهارمین همایش انجمن زمین شناسی اقتصادی ایران، بیرجند، ۷۸-۷۲.
- حسینیان‌یگانه، ن. ۱۳۸۵، بانک اطلاعات صنایع دستی ایران، معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی کشور، تهران، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور.
- رحیمی، ع. ۱۳۸۳، صنایع کوچک روستایی و توسعه پایدار،

- انتشارات سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان مرکزی، واحد آمار انفورماتیک، چاپ اول، اراک.
- رستمی، م. ۱۳۸۳، بررسی وضعیت اشتغال زنان استان مازندران در بخش صنایع دستی (منطقه شاخص: شهرستان ساری)، پژوهشنامه‌ی علوم انسانی و اجتماعی، ۴ (۱۳): ۶۵-۳۹.
- سواری، م.، شعبانعلی فمی، ح و شریف زاده، م.ش. ۱۳۹۶، موانع توسعه اشتغال زنان روستایی در صنایع دستی شهرستان دیواندره، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۸ (۳): ۳۶-۱۷.
- شقاقی، عبدالرضا و شفیع، م. ۱۳۸۴، استراتژی افزایش مشارکت موثر و رقابتی بخش صنایع کوچک و متوسط در توسعه اقتصادی و صنعتی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات موسسه خدمات فرهنگی رسا، تهران.
- شمس الدینی، ع. ۱۳۸۹، گردشگری روستایی راهکاری سازنده برای توسعه روستایی نمونه موردی روستای فهلیان. فصلنامه مسکن و محیط روستا، ۱۳۱: ۱۰۷-۹۵.
- علیخانی دادوکلایی، م. ۱۳۹۳، چالش‌های پیش رو زنان در کارآفرینی کشاورزی، نشریه کارآفرینی در کشاورزی، ۱ (۴): ۳۲-۱۹.
- عمادی‌ازوجی، م. ۱۳۸۷، نقش صنایع دستی در امور اقتصادی و اجتماعی، نظام جامع اطلاع‌رسانی اشتغال، سازمان تجاری سازی فناوری و اشتغال دانش‌آموختگان، جهاد دانشگاهی.
- فتوتی، ه.، برادران، م.، سلمان زاده، س و غنیان، م. ۱۳۹۰، تبیین نقش ترویج و آموزش کشاورزی در افزایش مشارکت زنان روستایی در توسعه پایدار روستایی: مطالعه موردی دهستان شاوور شهرستان شوش، اولین همایش ملی راهبردهای دستیابی به کشاورزی پایدار، اهواز، ۹-۱.
- کرباسی، ع و یعقوبی، م. ۱۳۹۰، بررسی بازارهای تعاونی‌های صنایع دستی استان سیستان و بلوچستان. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۲۲ (۵): ۲۱-۴۶.
- محمدزاده نصرآبادی، م.، شبانعلی فمی، ح و نصرتی، ح.ا. ۱۳۹۱، صنایع روستایی، ناشر دانشگاه پیام نور، تهران.
- مطیعی لنگرودی، س.ح و نجفی کانی، ع.ا. ۱۳۸۵، بررسی و ارزیابی اثرات شهرک‌ها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی، نمونه موردی شهرستان بابل، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، ۵۸: ۱۶۷-۱۴۵.
- نصرتی، ف و ایمانی، ب. ۱۳۸۸، چالش‌های فراروی توسعه صنایع دستی در ایران، مجله مسکن و محیط روستا، ۲۹ (۱۲۹): ۹۷-۸۶.
- نصیری، ا. ۱۳۸۷، صنایع روستایی، عاملی تاثیرگذار بر فرایند توسعه اقتصادی و اجتماعی: نمونه تجربی روستاهای شهر بومهن، فصلنامه روستا و توسعه، ۱۱ (۱): ۵۸-۳۵.
- یاوری، ح. ۱۳۸۷، فلزکاری، پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی و آموزش عالی سوره، تهران، چاپ دوم.
- Benny Alexandri, M., Zultaqawa, Z & Donie Aulia, M. 2019, Creative Industries: Strategy and Challenges in the Craft Sub-sector, Review of Integrative Business and Economics Research, 8(4): 255-263.
- Coleman-Jensen, A.J. 2009, Working for Peanuts: Food Insecurity among Nonstandard Workers' Households, Journal of Family and Economic, 12: 14-25.
- Dash, M. 2011, Marketing of Orissa handicrafts: A study on challenges and opportunities. Excel International Journal of Multidisciplinary Management Studies, 1(2), 47-63.
- Hashmi, S. K. 2012, Market for Indian handicrafts. Excel Journal of Engineering Technology and Management Science, 1(1), 1-7.
- Jamir, I & Natarajan, P. 2014. Marketing of Bamboo handicraft products in Dimapur, Nagaland-Trader's Perception, Samzodhana Journal of Management Research, 2(1), 271-288.
- Lee, S. 2007, Diversification of the Rural Economy: A Case Study on Rural Industrialization in the Republic of Korea. Pyongyang: INSES, 26.
- Makhitha, KM. 2017, Challenges affecting small craft producer business growth and survival in South

- Development, Canada: Ontario International Development Agency 7 (12): 47-72
- Sharma, S. 2012. Entrepreneurship development & new enterprise management, Directorate of distance education guru Jambheshwar University.
- Sodhi, M.S & Tang, C.S. 2011, Social enterprises as supply-chain enablers for the poor, Socio-Economic Planning Sciences, 45(4): 146-153.
- Walkers, V. 2007, Policy Innovation for Rural Sustainable Development, New York: USA Rural Policy Research Institute, 14.
- Africa, Journal of Business and Retail Management Research (JBRMR), Vol. 11 Issue 2, pp 154- 164.
- Nambei Asoba, S & K. Tengeh, R. 2016, Analysis of start-up challenges of African immigrant-owned businesses in selected craft markets in Cape Town, Environmental Economics, 7(2): 97- 105.
- Omid, M. 2015, Barriers and Factors of Slowdown in Exports of Handicrafts in Iran, WALIA journal, 31(S3): 6-10.
- Oyekunle O.A. 2015, "Building the Creative Industries for Sustainable Economic Development in South Africa." International Journal for Sustainable

Constraints on craftswomen in the villages of Iranshahr County

Sadegh Asghari Lafmejani^{1*}, Mahdi Masoumi² and Nasrin Norouzi³

Accepted: 17 February 2021

Submitted: 8 January 2021

Abstract

Handicraft products can pave the way for more household income in rural areas. Given the importance of handicraft products in the livelihood of rural households in the Iranshahr County, the aim of this study was to investigate the constraints that rural women experience in producing handicrafts in the villages of this county. This research study was conducted with descriptive and causal-comparative methods. To achieve the desired goals, a wide range of indicators were introduced in addition to document analysis and initial field visits. Then, according to the research indicators, household questionnaires were prepared to collect the essential data on the households making handicrafts. The population of the study included all craftswomen active in the production of handicrafts living in villages with more than 50 households in the Iranshahr County. As 9008 households live in these villages the sample size was calculated to be 376 households using Cochran's formula (with a margin of error equal to 0.05). The sample households were selected by simple random sampling method in proportion to the frequency of households living in the sample villages. The research questionnaires were completed by craftswomen or girls involved in handicraft production in the sample households. FAHP and GRA software packages and statistical tests in SPSS were used for data analysis. The findings confirm that economic barriers with a mean of 3.24 are the most important constraints on the handicraft producers in the villages of Iranshahr County. The severity of economic, social and institutional constraints were 74.2, 12.8 and 22.8, respectively among the households which ranked as severe or very severe. The results of GRA showed that the villages under study have a completely different situation in severity of constraints on craftswomen. According to the research results, it is suggested that cooperatives and private companies are established and strengthened to support the production and marketing of handicraft products and remove the constraints craftswomen face in the production of handicrafts.

Keywords: Balochistan, Production Challenges, Rural Areas, Women, Handicrafts.

1 - Associate Professor of Geography and Rural Planning, Department of Geography, Zabol University, Zabol, Iran

2 - PhD student, Geography and Rural Planning, Department of Geography, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

3 - M.Sc. of Geography and Rural Planning, Department of Geography, Zabol University, Zabol, Iran

(* - Corresponding author Email: asghari2750@yahoo.com)

DOI: 10.22048/rdsj.2021.266488.1908